

37

TEVEKKÜL

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرُزِقْتُمْ كَمَا يُرْزَقُ الطَّيْرُ تَغْدُو
خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا

Ömer b. el-Hattâb'dan (r.a) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: **“Eğer siz gereği gibi Allah’a tevekkül etseydiniz, sabahleyin aç gidip akşamleyin tok dönen kuşlar rızıklandırıldığı gibi size de rızık verilir!”**²¹⁶.

216 Tirmizî, Zühd, 33; Ahmed b. Hanbel, I, 52; İbni Mâce, Zühd 14; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 318.

AÇIKLAMA

İslam akidesinin bir gereği ve zaruri bir ifadesi olarak *tevekkül*, Allah'a karşı tam bir güven, samimiyet ve teslimiyet içinde olmak, rızık verenin yalnızca Allah olduğu iman ve şuuruyla hareket etmek demektir. Seyyid Şerif Cürçânî'nin ifadesiyle *tevekkül*, Allahın nezdinde olanlara güvenip insanların elindekilerden ümit kesmektir. Çalışmak, gayret etmek ve tedbir almak ise *esbâba tevessül*, birer sebep ve vesiledir. Derler ki, "Esbâba tevessül, mâni-i *tevekkül* değildir". Yani rızık temini için gösterilen teşebbüs, gayret ve çaba, *tevekküle* engel olmaz. Müslüman Allah'a *tevekkül* etmeli, O'nunla iletişimini canlı tutmalı, kendisi için takdir ve tayin edilen rızıkın mutlaka geleceğine inanmalı, telaş ve paniğe kapılmamalı, tedbir-i beşerîyi yerine getirip takdir-i ilâhîye rıza göstermeli, rızıkını helâl yoldan sağlama azim ve kararlılığı göstermelidir. Zorluk ve sıkıntılarla karşılaşması halinde "Bu Allah'ın takdiri iledir" ve "Görelim Mevla neyler, neylerse güzel eyler" diyerek teselli olmalı, kolaylık ve rahatlık görmesi durumunda ise "bu Allah'ın kolaylaştırması sayesinde" demelidir.

Aksi halde, "Bu servet bendeki bilgi sayesinde bana verildi!"²¹⁷ diyen Kârûn'un; kendinde varlık gören, zulmeden, aldanan ve aldatan, zenginliğe dayalı kibir ve gururun sembolü olan adamın durumuna düşer. Zira rızık verenin Allah olduğu iman ve şuurundan sonra çalışmak ve gayret göstermek ancak bir anlam kazanır. Bu yüzden, rızık salt çalışma ve gayrete bağlamak, sebebi Yüce Yaratıcı yerine koymak gibi yanlış bir neticeyi beraberinde getirir.

Sabahları boş kursaklarla telaş ve endişeden uzak, tam bir güven ve

217 Kasas 28/78

teslimiyet içinde rızık aramaya çıkan, akşamları dolu kursaklarla dönen kuşların rahatlığı ve teslimiyeti içinde, yersiz duygu ve düşüncelere kapılmadan hissesine düşeni aramak, tevekkülün gereğidir. Bu anlamda tevekkül, özgürlük ve bağımsızlık demektir. Tevekkül, uyusukluk ve hareketsizlik için asla bir mazeret teşkil edemez. Tembellik ve boş oturmak, tevekkülün esprisiyle bağdaşamaz. Meşhurdur, Hz. Ömer yolda karşılaştığı tembel tembel oturan bir grup Yemenliye sormuş: “Sizler kimlersiniz?” Onlar, “Bizler mütevekkil insanlarız!” dediklerinde, Hz. Ömer şöyle demiş: “Hayır, yalan söylüyorsunuz. Sizler, mütevekkil değil, müteekkil (hazır yiyici) kimselersiniz”. Bundan dolayı Mehmed Akif Ersoy *tevekkül* temalı şiirinde şu suâli sorar:

Âlemde “tevekkül” demek olsaydı “atâlet”

Mirâs-ı diyânetle yaşar mıydı bu millet?

Yüce Kur’ân’ın, “Yeryüzündeki bütün canlıların rızıkını ancak Allah verir”²¹⁸, “Nice canlı var ki rızıkım sırtında taşıyor; onlara da size de rızık veren; besleyip barındıran Allah’tır. O, her şeyi iştir, her şeyi bilir.”²¹⁹ ve “Kim Allah’tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah’a tevekkül ederse O ona yeter!”²²⁰, “Bir işe azmettiğinde artık Allah’a güven!”²²¹ ve “Allah bize yeter, o ne güzel vekildir” âyetleri, Müslüman insanın nasıl bir ruh dünyasına sahip olması gerektiği mesajını verir. Nitekim, “Ateşe atıldığı zaman Hz. İbrahim’in son sözü, “Allah bana yeter, o ne güzel vekildir” demek ol-

218 Hüd Süresi 11/6

219 Ankebût 29/60

220 Talâk 65/2-3

221 Âl-i İmrân 3/159

muştı²²². “Müminler ancak Allah’a güvenip dayansınlar!”²²³ âyeti, Allah’a güvenip dayanma nisbetinde huzur ve saadete erişileceğini öğretir. Zaten “Müslüman adam” ile “ekonomik adam” arasındaki temel fark da bu noktada kendini gösterir.

---

222 Buhâri, Tefsîr (sûre 3), 13.

223 İbrâhim 14/11